

CAP. II.

Modus procedendi datus per rescriptum in causa conventionis, intelligitur repetitus in causa reconventionis.

Celestinus III. Rorbomag. a Decano. (an. 1195.) Prudentiam b:] & infra.] Sane consulisti nos, utrum cum causa appellatione remota committitur, & reus eoram eodem Iudice actorem reconvenit, & actor super reconventionem appellationis obstaculum interponit, an sit iustum appellationi deferendum? Nos vero ita sentimus, quod cum actoris, & rei eadem sit conditio, & uno eodemque iure circa appellationis remedium debeat uterque ceteri, sicut desiderat actor, ut sibi iuxta mandatoris rescriptum iustitia fiat appellatione remota: eodem modo reconventienti debet in sua iustitia respondere.

TITULUS V. DE LITIS CONTESTATIONE.

CAP. UNIC.

Non per positiones, & responsiones, sed per petitionem in iure propositam, & responsionem secutam, fit litis contestatio, qua omissa nullus est processus.

Gregorius IX. Abbati sancti Joannis in Vineis. (an. 1230.)

Lim inter Episcopum Noviensem ex parte una, & Capitulum Ecclesie sancti Quintini ex altera, super quibusdam iniuriis, & excommunicationum sententiis, & quibusdam aliis articulis orta fuit materia questionis: [& infra.] Iudices factis quibusdam positionibus, & responsionibus ad eandem: auditis etiam, quae partes voluerunt proponere coram eis, causam eandem ad examen Apostolicum remiserunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra praesentia constitutis, quamvis positiones, & responsiones hinc inde super pluribus articulis factae fuerint coram Iudicibus memoratis: quia tamen litis contestationem non invenimus esse factam, cum non per positiones, & responsiones ad eas, sed per petitionem in iure propositam, & responsionem secutam contestatio litis fiat: processum ipsorum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum.

TITULUS VI. UT LITE NON CONTESTATA NON PROCEDATUR AD TESTIUM RECEPTIONEM, VEL AD SENTENTIAM DIFFINITIVAM.

CAP. I.

Si agatur de adulterio ad separationem tori, & ante litis contestationem reus est contumax, potest excommunicari: sed testes recipi non possunt, nec causa diffiniri.

Innocentius III. Abbati sancti Proculi Ord. S. Ben. & L. Canonico Bononiensi. (an. 1204.)

Ad f haec Deus: [& infra.] Cum causa, quae inter R. & B. uxorem ejus vertitur, auctoritate Apostolica vobis commissa fuisset, tandem procurator ejusdem R. libello uxoris, quo virum ad separationem tori, & ut dotem reciperet, de adulterio accusabat, noluit respondere, donec Advocatus ejus veniret, inducias postulando. Qui cum hujusmodi inducias saepe petendo, vobis illudere videretur, tandem ad praesentiam vestram accedens, dixit se respondere paratum: sed die statuto, cum crederetur responsurus libello, restitutionem uxoris primo fieri postulavit, ne secus fieret, appel-

a Al. Archiep. b Pars c. prudentiam. sup. de offic. jud. del. & cap. 2. eod. tit. in 2. compil. c Vid. Bart. & Fulgos. & Paulum in l. causas. C. de transf. Soc. in reg. 295. d l. un. C. eod. & l. Aurelius. §. idcirco. ff. de lib. leg. e Vid. Bart. Soc. in fallent. Reg. 296. & aliquot segg. f C. 1. eod. tit. in 3. compil.

lando a. Verum quia dicebat mulier se virum habere suspectum, & idem Procurator nec de mulieris impunitate cavere, nec vestro se curasset postmodum conspectui praesentare, vos testes mulieris recipere studuistis: (& infra. 2) Consultationi vestrae taliter respondemus, quod licet ordo iudicarius in aliis controversiis sit servandus, & in matrimonialibus causis non ulquequaque servetur: quia tamen in praesenti negotio non est actum de foedere matrimonii, sed de crimine adulterii (per quod ad separationem conjugii, non ad conjunctionem intenditur) quia lite non contestata testes fuerunt recepti, & attestations etiam publicatae, sive deferendum, sive non deferendum appellationi fuisset, non est ad diffinitivam sententiam procedendum. Potuit tamen praefatus R. propter suam contumaciam, vel etiam Procuratoris (si sciens non purgaverit eandem excommunicationis sententia innodati.

[1 In Apostol. sede constituit totius Ecclesie magistratum, ut quia secundum Scripturam sententiam fecit Deus hominem rectum, sed ipse se immiscuit questionibus infinitis, ad eandem nodi questionum difficiles referantur, suo recto iudicio dissolvendi. & intra. Ad Apostolatus nostri notitiam literarum vestrarum insinuatione pervenit, quod]

[2 Et attestations publicatis diligenter auditis, qua fuerunt ipsius nomine allegata. Quia vero cum de ferenda sententia cum viris prudentibus tractaretis, diversorum invenistis diversa consilia, quibusdam dicentibus appellationi simpliciter deferendum, aliis autem appellationi deferendum non esse, nonnullis etiam afferentibus appellationem nullatenus tenuisse, cum mulier non sit restituenda viro suspecto, nisi de impunitate sufficienti praestita cautione, vos in tanta varietate nos consulere voluistis, qualiter esset in hoc negotio procedendum. Nos igitur]

CAP. II.

In causa restitutionis, contra contumacem, lite non contestata, sententia proferri non potest. hoc dicit, comprehendendo omnem modum summamandi.

Idem Hierosolymit. Patriarcha, & Archiepisc. b Cassen. (an. 1210.)

I. Accedens e: (& infra. 1) Cum in iudicium delegatorum praesentia Archiepiscopus Tirenensis restitutionis beneficium postulet, Plebanus sancti Marci de Venetiis (contra quem agebat) nihil ad objecta respondit d, sed ad nostram audientiam appellavit: & licet saepe fuisset admonitus, ut iuri pareret (quia ejus appellatio non tenebat) noluit tamen respondere amplius, vel coram eis etiam comparere. Ipsi vero Iudices (cum Plebanus in sua contumacia perduraret e) testes receperunt ab adversa parte productos, & depositionibus redactis in scriptis, mandaverunt eidem, ut ad eos accederet, in personas, vel in dicta testimonium objecturus. Quod cum facere nolisset f, in ipsum excommunicationis sententiam protulerunt, possessionem juris parochialis adjudicantes Archiepiscopo memorato: & eum restituentes in integrum, districtius vetuerunt, ne quis possessionem Tirenensis Ecclesie restitutam praesumeret perturbare. Cum igitur g lis coram eisdem Iudicibus non esset contestata, & manifeste pateret, literas ipsas per veri suppressionem obtentas, (cum manifestum esset duos praedictorum Iudicum, Achonien. videlicet, & Beriten. Episcopos, eidem Archiepiscopo tanquam Suffraganeos suo Metropolitanano subesse) ac ex his Plebanum legitime appellasse constaret, in quem (etiam si minus legitime appellasset) licet Iudices ipsi propter contumaciam excommuni-

a Vide aush. qui semel. C. quom. & quand. jud. & ibi gl. b Casarien. c C. 1. eod. tit. in 2. compil. d Vid. l. 1. ff. si quis ius dic. non obemp. & l. 2. ff. si quis in ius voc. non ierit. e al. malitia permaneret. f Vid. l. 2. §. si quis a Principe. ff. ne quid in lo. co publ. g ordo est: Igitur nos cassavimus praedictas sententias, cum his non esset contestata, & pateret, &c. & constaret, &c.

municationis forte potuerunt proferre sententiam, non tamen deberunt super principali negotio diffinitivam sententiam, lite non contestata, proferre: praedictas cassavimus sententias, imo cassas denunciavimus, & inanes. Unde Tiren. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut Ecclesiae S. Marci instrumenta restituat, & etiam universa, quae hujusmodi occasione sententiae per se, vel per alios occupavit.

[1 Ad praesentiam nostram ven. f. n. Paphen. Ep. ven. f. n. Achoni. Tibiaden. & Bevisen. Episcoporum nobis literas praesentavit, sententiam continentem, quam super causa, quae inter ven. f. n. Töyren. Archiepiscopum ex una parte, & Plebanum sancti Marci ex altera vertebatur, iidem Episcopi promulgarunt: asserere enim iidem Episcopi memorati per suas literas, quod cum causam ipsam de mandato nostro suscepimus terminandam, partes ad suam praesentiam convocarunt. Sed Plebanus nec eorum literas, in quibus mandati nostri tenor erat expressus, recipere voluit, nec eorum se conspectui praesentavit, sed secundo citatus, licet nec literas eorum recipere voluisset, curam eis apparuit prioris absentiae suae causas allegans, & inspecto nostrorum literarum tenore, petitis etiam induciis, & receptis, ab eis licentiarum abscessit, se statuto die ad eos redire promittens.]

CAP. III.

Si lite non contestata reus est contumax, si fieri potest, mittitur actor in possessionem, causa custodia: alias reus excommunicabitur.

Idem Episcopo Brixiensi. [1210.]

Tuae fraternitatis b devotio: [& infra. 1] Consultationi tuae taliter duximus respondendum, quod si reus lite non contestata se absentes e contumaciter: talisque sit causa, quod actor possit in petitarum rerum possessionem induci, est in eandem causa custodiae inducendus. Quod si causa talis fuerit, quod idem in possessionem nequeat intromitti d, ut iuri pareat, per censuram Ecclesiasticam est contumax compellendus.

[1 Consulisti praeterea, utrum si aliquis citatus legitimis peremptoriis parere noluerit, Iudex lite non contestata contra ipsum debeat sententiam promulgare, ut idem affectus radio appellationis, saltem Iudicis se conspectui repraesentet. Ad quod]

CAP. IV.

Receptio testimonii facti contra non contumacem, lite non contestata, in causa matrimoniali est nulla.

Idem de de. ima, & Helemosto e Abbatibus Avelian. & Carnoten. diocesis, [1210.]

II. Accedens f ad sedem Apostolicam nobilis vir Guillelmus Vicecomes, nobis exposuit, quod cum Corisopiten. Episcopus Comitem Britanniae proxima linea consanguinitatis attingat: & Archidiaconus ejus sit Clericus commensalis (qui eidem Vicecomiti est adversarius principalis, utpote qui uxorem b suam, & terram publice detinere praesumit) & magister P. de terra uxoris suae oriundus, existat nimis fauens eidem, & omnes sub districtu existant Comitum memorati, nec nisi per districtum ipsius ei pateat accessus ad eos, & ipsi, quibus causa inter ipsum, & uxorem suam commissa fuerat, nunquam ei voluerint, nisi in terra inimicorum suorum, locum, & terminum assignare, quo sine mortis periculo accedere non audebat: & licet literas non habuit de conductu, si tamen missae ei fuissent, non debebat se credere suis capitalibus inimicis: [& infra. 1] Mandamus, quatenus cum propinquiores sitis terrae nobilis tam dictae, quam suae, &

a Videl. dissoluta. C. de cond. ex lege. b Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. c al. absentaverit se. d introduci. e de Curia Dei, & de eleemosyna Abbatib. &c. Ord. Cisl. f Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. g al. Vv. h Ex qualibet enim harum causarum oritur inimicitia capitalis, ut hic per Doct. tradit Marfil. in l. 1. §. praeterea ff. de quest. Tom. II.

causa ipsa per vos commodius valeat terminari, cum ad vos securus a pateat accessus, utrinque b partibus convocatis (si vobis constiterit, quod ante litem legitime contestatam, vel post appellationem ex praemissis causis interpositam, testes super consanguinitate contra matrimonium absque culpa contumaciae recepti fuissent) vos attestations hujusmodi decernatis irritas, & inanes, compellentes dictam nobilem, ut revertatur ad virum suum (quem inconsulte dimisit) ita quod postquam ipse vir plenariam restitutionem habuerit tam uxoris, quam terrae, causam super matrimonio audiat: eamque sine canonico terminetis.

[1 Sed quia lite non contestata super consanguinitate testes recipere praesumpserunt: & infra. Cum igitur in matrimonialibus causis non tam ad disjungendum, quam ad conjungendum debeamus existere promtores, ne forte quod Deus conjunxit, homo separare praesumat, dis. v. p. a. f.]

CAP. V.

Lite non contestata non recipiuntur testes regulariter super principali. Fallit in casibus hic annoratis: scilicet cum timetur de morte, vel absentia diuturna testium: tunc enim servata solemnitate hic posita, possunt etiam lite non contestata testes examinari. h. d. usque ad §. porro.

Idem.

Quoniam c frequenter in dubium revocatur multis, an lite non contestata testes recipi valeant, auctoritate praesentium duximus declarandum, regulariter verum esse, quod lite non contestata, non est ad receptionem testimonii procedendum. Nisi forte de morte testium timeatur, vel absentia diuturna: in quibus casibus, cum civiliter est agendum (ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur) senes, & valetudinarii, & alii testes (de quibus ex aliqua rationabili causa timeatur) etiam lite non contestata sunt proculdubio admittendi, seu pars conventa sit contumax, seu sit absens absque malitia, ut conveniri non possit. Sed si actor non convenit adversarium intra annum, ex quo conveniri poterit, vel saltem receptionem hujusmodi testimonii non denunciaverit illi: attestations sic receptae non valeant, ne forte hoc procurrat in fraudem, ut processu temporis exceptiones legitime ad repellendum testes, vel aliae locum habere non possint.

Cum agitur de matrimonio carnali, vel spiritali, possunt contra contumacem etiam lite non contestata testes recipi, & sententia diffinitiva ferri. Si vero reus est absens, sed non contumaciter, tunc in carnali non proceditur, sed expectatur absens. In spiritali vero, si agatur de contracto, stabitur iuribus antiquis: si de contrahendo, expectatur absens per sex menses. Sed de hoc ultimo, quando agitur de contrahendo, dic hodie ut in capit. quam sit. & capit. cupientes, de elect. in 6. ubi aliter est provisum. h. d.

§. 1. Porro speciales causae possunt occurrere, in quibus casualiter est aliud observandum, ut (verbi gratia) si super alienius electione, vel copula maritali d questio moveatur: tunc enim (ne propter longam moram in spiritalibus, & temporalibus patriarum Ecclesia laesionem, vel viro, sive mulieri fornicationis occasio praebetur, maxime cum propinquitatis gradus opponitur lege divina prohibitus) in hujusmodi casibus (si contumax apparuerit is, in quem fuit actio dirigenda, seu quia peremptoria citatione recepta venire contemnit, seu quia malitiose seipsum occultat, e seu quia impedit, ne possit ad eum citatio pervenire) testes lite non conte-

stata

a Securior. b utriusque. c C. 5. eod. tit. in 3. compil. d contrahenda, vel contracta, sed is, qui abest, contumax est: & sic variat a §. seq. si autem. secund. Hostien. Joan. And. e vide l. contumacia. cum not. ff. de reg. jur.

stata sunt merito admittendi, & nihilominus (si de causa liqueat) ad diffinitivam sententiam procedendum . §. 2. Si vero aliter absens fuerit, & agatur de spirituali conjugio inter Prælatum, & Ecclesiam jam contracto, electione maxime confirmata; illud in hoc articulo volumus observari, quod super expectatione talium personarum in sacris est canonibus diffinitum. §. 3. Quod si forsitan agatur de spirituali conjugio contrahendo: is, qui est in Prælatum electus, per spatium sex mensium expectetur, nisi (pensatis negotii circumstantiis) per superioris providentiam magis, vel minus fuerit expectandus. §. 4. Si autem de carnali conjugio sit agendum, tam diu alteruter conjugum expectetur, donec de ipsius obitu a verisimiliter presumatur: quia cum sine culpa sit absens, ut si captivitate, vel ægitudine, aut alio iusto impedimento forsitan teneatur, aut etiam propria, sed non malitiosa voluntate, in remotis partibus moram faciat b, ut de facili, vel in brevi citari non possit: ei quidem præjudicari non debet, cum habeat forsitan exceptiones legitimas ad intentionem contrariam elidendam: eo nequaquam obstante, quod de lapsu carnis posset opponi: quoniam in conjugio multi casus occurrunt, in quibus conjuges sine culpa, sed non sine causa continere coguntur.

Ad perpetuam rei memoriam, vel cum agitur per viam inquisitionis, possunt testes sine liris contestatione recipi, & etiam publicari. h. d. usque ad §. In aliis vero.

§. 5. Sunt & alii casus similiter c speciales, in quibus absque liris contestatione legitime possunt testes produci, ut quando excessuum inquisitio, vel testium publicatio imminet faciendâ.

Si reus lite non contestata est contumax, & agitur reali, mittitur actor in possessionem rei petita, causa custodia: quam tamen recuperat reus veniens intra annum, si offerat cautionem de stando juri, & restituat expensas: post annum vero his non servatis non auditur, nisi super proprietate. Sed si convenitur reali, qui nomine alieno possidet, nominabit Dominum in iudicio, & statuetur ei terminus, intra quem faciet Dominum comparere: qui si intra terminum non venerit, Judex illum citabit: quo adhuc non veniente, Judex mittet actorem in possessionem veram. Si vero reus contumax convenitur actione personali, mittetur actor in possessionem bonorum ipsius rei, pro modo debiti declarati: & primo mobilium, secundo immobilium, si mobilia non existant: vel excommunicabitur reus. h. d. usque ad finem.

§. 6. In aliis vero casibus prudenter est attendendum, utrum contumax reali actione, an personali conveniatur. Si reali, mittendus est actor in rei petita possessionem, ut tædio affectus reus veniat responsurus. Qui si venerit intra annum (iudicio sibi præstita cautione d, ac exhibita satisfactione congrua expensarum) possessionem recuperet. Quod si cautionem offerre neglexerit intra annum, actor post annum verus constituatur possessor: super proprietate duntaxat adversæ parti defensione legitima reservata. §. 7. Quod si super rebus immobilibus quisquam conveniatur, qui eas possidet nomine alieno, debet statim in iudicio Dominum nominare, certo dierum spatio a iudice statuendo e, eoque ad ejus notitiam perducendo, ut vel ipse veniens, vel idoneum dirigens responsalem, actoris intentionem excipiat. Si vero post tempus indulgum, quod dispositum est, noluerit adimplere, tanquam lite, quæ ingeritur, ex eo die, quo possessor ad iudicium vo-

a Quod modis probetur aliquis mortuus, docet Odofr. in leg. fin. c. de sacros. Eccles. Cyn. in l. siquidem. c. sol. matr. Maranta in leg. is potest. ubi ponit 23. modos. b De modo probandi iustam absentiam vid. in l. penult. §. ad crimen. ff. de publ. iudic. c In antiquis, casus speciales, in quibus similiter, &c. d Vid. l. cum Clericis. c. de Episc. & Cleric. e al. finiendo.

catus est ad interrompendam præscriptionem longi temporis contestata, Dominum possessionis Judex tribus a editis legitimis evocabit: & tunc ipso in eadem voluntate manente, negotium summam examinans, in possessionem ipsarum rerum actorem mittere non tardabit: omni allegatione absenti super principali quæstione reservata. §. 8. Si autem super personali actione conveniatur, vel mittendus est actor in possessionem mobilium ipsius, vel immobilium, si forte mobilia non habeat, pro modo debiti declarati: vel in contumacem est Ecclesiastica sententia proferenda: ita videlicet, quod alterutra pœna, quæ magis timeri debeat, Judex a principio sit contentus: ad alteram nihilominus processurus, si hoc meruerit protervitas contumacis: qui veniens intra annum, vel post annum etiam audietur, juxta distinctionem in alio casu superius annotatam.

TITULUS VII. DE JURAMENTO CALUMNIÆ. CAP. I.

Clericus in causa Ecclesie sue juramentum calumnie potest alteri committere: & per se jurare non cogitur, nec debet sine superioris licentia.

Honorius II. (an. 1127. Episc. Occid.)

In hærentes vestigiis prædecessorum nostrorum, dicentium graviores quæstiones per summum Pontificem terminari: [& infra.] Legibus itaque comperimus esse cautum, ut nullus Clericus jurare præsumat. Alibi vero reperitur scriptum, ut omnes principales personæ in primo litis exordio subeant calumniæ juramentum, propter quod plerisque venit in dubium, utrum Clericus jusjurandum præstare debeat, aut alii hoc officium delegare: quia illud constitutio edictum, ubi Clerici jurare prohibentur, a Marco c Augusto de Constantinopolitanis Clericis promulgatum fuisse videtur, idcirco ad alios non creditur pertinere. Ut ergo dubietas ista auferatur, secundum etiam decisionem filii nostri d. H. quondam Imperatoris, cujus sunt verba hæc: [& infra.] Eius itaque interpretationem corroboramus, & divi Marci constitutionem ita interpretari debere decernimus, ut ad omnium Ecclesiarum Clericos generaliter pertinere iudicetur. Nam cum Imperator Justinianus decreverit, ut canones Patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis Patrum canonibus reperitur, ut Clerici omnino jurare non audeant, dignum est, ut totus clericalis ordo a juramento calumniæ præstando sit immunis. Præterea statuti Principis tenor talis esse dignoscitur: nos itaque (divinæ, & humanæ legis intentione servata) decernimus, & Imperiali auctoritate

a Dicitur, tribus, deest in omnib. vet. ex Raymundi, & Aret. compilatione. b In impressis, Honor. III. sed ex Codicib. Bayrol. veterem lectionem restitimus, & Honorium secundum reposuimus, ut etiam observat Cont. cum ex ordine Capit. hujus tituli: tum ex Henrici Imperatoris mentione in hoc Capit. habet: vixit enim Eugenius, & sedit circa annum Christi 1126. Imperator Henric. V. Habetur hæc decretal. post Concil. Later. sub Alexand. III. p. 23. capit. 1. & cap. 2. eod. tit. in 1. compil. In uno, Honor. III. omnibus Episc. occidentalibus. In aliis, Honorius, simpliciter. c Legend. Merciano, ut & infra paulo post: error hinc processit, quod in scriptis codicibus, quales habeo, sic scriptum erat: Imperat. Marc. Marcianus. Illi autem scripserunt: Marcus. d. Henrici, ut scribitur in vet. lib. ubi additur eam Henrici constit. Aviniani factam esse 3. Calend. April.

toritate irretact. biliter diffinimus, ut non Episcopus, non Presbyter, non cuiuscunque ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monachus, vel sanctimonialis, in quacunque causa, sive controversia, seu criminali, seu civili, jusjurandum compellatur qualibet ratione subire, sed aliis idoneis defensoribus [si expedire Ecclesie suæ noverit] hujusmodi officium liceat delegare. Verum cum hac moderatione, ut Episcopus inconsulto Rom. Pontifice, vel quisque Clericus inconsulto Prælato suo minime jurare audeat. Omnibus autem Episcopis, & universo Clero hæc ita custodire debere mandamus, ut si quis in illam constitutionem commiserit, ventum sibi demerps noverit denegari.

[1 Nostorum fratrum diligenter consilio inquisito, hujusmodi cause speciem irrefragabiliter Deo opiculante decidimus. Quoniam]

CAP. II.

In spiritualibus causis de calumnia non juratur.

Idem a ordinari Rom. Eccl. Subd. & magistro Omnibono.

Iteras b: [& infra.] Sane Rom. Eccl. in his casibus, in quibus de Ecclesiis, decimis, & rebus spiritualibus tantum agitur, juramentum calumniæ nec dare, nec recipere consuevit: eo quod tales causæ non ex legum distributione, sed ex canonum æquitate finem debitum fortiantur: canones autem juramentum calumniæ in hujusmodi causis nulli proferunt. Unde contentione de juramento calumniæ præstando dimissa ad ulteriora discretio vestra procedat.

[1 Benignitatis tuæ benigne recepimus, in quibus, utrum in ea causa, quæ inter ven. f. n. G. Bonon. Episcopum, & dil. fl. A. Paduanum Abbatem, sub vestro examine agitur, juramentum calumniæ præstari, vel recipere conveniat, requisivisti.]

CAP. III.

Principalis persona non indistincte relevatur ab onere jurandi de calumnia: licet compareat per œconomum, sed sibi, vel œconomus est deferendum, inspecta qualitate causæ, & personarum. h. d. Eugenius Papa. [an. 655.]

In pertractandis c causis sacramentum calumniæ non passim præcipimus exhiberi: sed causæ, & principalium personarum qualitate inspecta, quandoque per ipsas principales personas, quandoque per œconomos, qui causam omnino non nesciant, in animam jurantis illud præcipimus præstari.

CAP. IV.

Universitas tenetur jurare de calumnia, nisi relevet se constituendo œconomum.

Idem Magalon. & R. Neumausen. Episcop.

Imperatorum d: [& infra.] Accepimus autem, quod ab Abbate, & fratribus Clarevallise (sicut ab aliis) exigitur calumniæ juramentum. Ad quod faciendum eos cogere non debemus. §. 1. Sed ne aliena jura videantur hujusmodi occasione illicite detinere, & ipsa causa sua decendant, si ex parte ipsorum prædictum juramentum, cum res postulaverit, non fuerit præstitum: eisdem præcipimus, ut in suo monasterio œconomum statuunt, qui pro eis petere, & excipere, atque juramentum de calumnia [cum necesse fuerit] valeat exhibere: [& infra.] §. 2. Tu vero, frater Neumausen. Episcop. œconomum idoneum statuas, qui in tali officio conveniens ipsi monasterio videatur.

[1 Secularium leges, & sanctorum Patrum institutiones Ecclesiasticæ, vivos religiosos in omnipotentis Dei servitio protegent, & defendunt, & nullam eis molestiam, vel perturbacionem, quæ sacro ordini contradicat, irrogari permittunt.]

a In Cod. Barb. ita: Eugenius Papa III. Arduino Rom. &c. b Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c. 7. c Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 3. & c. 4. eod. tit. in 1. compil. d Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 4. e Framevallis, vet.

[2 Ideoque per a. f. v. m. q. eosdem fratres, qui in ista causa sunt, sicut ratio exigit, plenius instruat, ut de catevo sua jura per hoc non possint amittere, & aliis, quantum iustitia permittit, in talibus causis debeant satisfacere.]

CAP. V.

Clerici etiam in eorum causis jurant de calumnia, contra consuetudinem non obstante.

Lucius III. Helien. a Episcopo, & Archid.

Norvicen. [an. 1181.]

Æterum, quia b novis morbis nova convenit antidota præparari: mandamus, quatenus in causa fideiussionis, quæ inter R. Clericum de sancto Albano, & I. & F. Canonicos London. vertitur, ad veritatem eliciendam appellatione cessante præstari faciatis ab utraque parte calumniæ juramentum: consuetudine, quæ legi contraria est, non obstante.

CAP. VI.

Procurator, vel Syndicus universitatis Ecclesiasticæ, vel secularis de calumnia jurare potest. h. d.

Innocentius III. Episcopo Placen. [an. 1203.]

Cum causam c, quæ inter Ravennaten. Archiepiscopum, & Commune Faventinum super villa Luci, ac quibusdam aliis vertitur, delegatis Judicibus duxerimus committendam, & iidem in negotio minime processissent: nos partibus dedimus in mandatis, ut pro ipsa causa nostro se conspectui præstarent: quorum Procuratoribus cum instrumentis de rato, in nostra præsentia constitutis, petitionem ipsius Archiepiscopi per Procuratorem ejus fecimus exhiberi: & ad eam partem alteram respondere, ac interrogationibus, & responsionibus redactis in scriptis, & lite coram nobis plenissime d contestata, fecimus calumniæ juramentum ab ipsis Procuratoribus utrinque præstari.

CAP. VII.

Episcopus jurat de calumnia [si per seipsum elegit litigare] propositis tantum, non tactis Evangelii. Si vero per Syndicum litigat, per illum poterit jurare. h. d.

Gregorius IX. Episcopo Beluacen. (an. 1133.)

Cum in causa pecuniaria, quam inter te, & R. e motam esse proponis, non per te, sed per Syndicum, vel actorem elegeris litigare, sed illum quidem præstandum erit calumniæ juramentum: quod si per te ipsum, propositis tantum, sed non tactis Evangelii [sicut in dicendo testimonio] a te videtur hujusmodi juramentum exhibendum: [& infra.]

Actor resutando juramentum calumniæ sine causa, cadere debet ab instituta actione: reus autem debet haberi pro confessio. hoc dicit.

§. 1. Poena vero recusantis hoc juramentum, cum præstandum fuerit, est, ut actor ab instituta cadat actione, reus autem haberi debeat pro confessio.

TITULUS VIII. DE DILATIONIBUS. CAP. I.

Summa sic: [ne videatur convenire rubrica de appellacionibus.] Citatio vocatoria cum preemtoria non debet esse nimis brevis, maxime ubi de rebus Ecclesiasticis agitur: nisi necessitas aliud suggerat.

Alexander III. Cantuar. & Vigor. Episcopis.

(an. 1180.)

DILECTI f filii, Abbas, & Monachi de H. nobis insinuare curarunt, quod cum causam, quæ vertitur inter ipsos, & Moniales de Leden.

a Ut in c. 4. & infr. de fideiuss. b Post Concil. Lat. sub Alex. III. part. 23. c. 5. & 6. eod. tit. in 1. comp. c Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. d al. legitime. e al. M. f Post Concil. Later. sub Alex. III. p. 3. c. 5. ubi est integra facti species.

Leden. super Ecclesie de Alten. Decano, & Archidiacono Lincon. commiserimus terminandam: ipsi timentes se a Judicibus aggravari, eo quod ad primam citationem terminum sibi nimis brevem, & peremptorium statuerunt, a ad nostram audientiam duxerunt appellandum: [& infra.] Quia non spectat ad juris ordinem, diem peremptorium, maxime cum de rebus Ecclesiasticis agitur (nisi forte necessitate urgente) taliter mutare: mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, si quid inveneritis post appellationem hujusmodi attentatum: in causa juxta priorum tenorem literarum procedatis.

[1 Nos igitur attendentes.]

CAP. II.

Inducie deliberatorie denegantur reo, si per literas citatorias plene potuit instrui, & deliberare super eo, de quo queritur.

Celestinus III. (an. 1195.)
Præterea h adjecti, quod cum causæ tibi a sede Apostolica delegantur, in literis citatoris rescriptum Apostolicum inferis, ut eo viso deliberare valeat, qui ab altero convenitur: [& infra.] §. 1. Quia igitur quid agendum sit in hoc casu, desideras edoceri, taliter tibi respondemus: quod reo ad iudicium legitime convocato c, si ex rescripto sibi transmissio plene potuit instrui super eo, de quo in iudicio convenitur, induciæ deliberatorie non sunt ulterius indulgenda, sed procedendum potius est ad examinationem causæ, & finem ei debitum imponendum.

[1 Cumque non ad primam, & secundam canonicam citationem, sed ad tertiam tantummodo reus veniat, actor ad omnes citationes veniente, & ipse actor intentionem suam in iure proponat: reus vexationi ejus intendens, tunc primo deliberatorias requirit inducias, cum actor eidem authenticum offerat, ut concordet cum rescripto: quia in prima citatione recipit, assensens etiam, quod tam longo citationis spatio, si voluerit, plene tempus deliberationis potuit habere.]

CAP. III.

Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui positi in libello, nova inducia deliberatoria danda non sunt, si per expressa potuit reus deliberare super ambiguitate illa, vel generalitate. h. d.

Honorius III. Ferentino d. Episcopo. (an. 1220.)

L iteræ tuæ, ac petitio Presbyteri e sanctorum Priscæ, & Aquilæ de urbe, nobis exhibitæ continebant: [& infra.] Idem Presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum Ecclesie suæ nomine obtulit, continentem, quod penso de possessionibus soluta non fuerat ipsi Ecclesie, elapsis jam tribus annis, & ultra. Nobilibus vero ipsis petentibus, ut explicaret ipsis spacium, quod per hanc adjunctionem, & ultra significari volebat: & ipso Presbytero exprimente, quod septem annis fuerat in dictæ pensionis solutione cessatum: iidem dicentes libellum esse hujusmodi expressione mutatum, longiores ad deliberandum petierunt inducias: quas quia denegasti eisdem, ad nostram audientiam appellaverunt. Nos igitur appell. hujusmodi frivolam reputantes, mandamus, quatenus ea nequaquam obstante, in negotio ipso ratione prævia procedas juxta priorum continentiam literarum.

[1 Quod cum causam, quæ inter ipsum Archiepiscopum ex una parte, & nobiles viros A. de Cilicia. & G. fratres eorum, & filios ex altera, super quibusdam possessione, & rebus aliis vertitur, tibi duximus committendam.]

a Vide l. contumacia. ff. de re jud. & l. tres denunciationses. C. quomodo, & quando jud. b C. 1. eod. tit. in 2. compil. c evocato. d al. Ferravien. al. Florentino. e Eccl. S. Pauli in urbe Rom. præst. Abbas unus: & hinc Ecclesie deservunt 7. Presb. Card. quorum unus est Presb. Cardinalis S. Priscæ. Ergo hic non Archiepiscopi legendum, sed Presbyteri: nihilominus tamen, Archiepiscopi, legitur in omnib. manuscr.

CAP. IV.

Si citatus in causa ardua de longinquo vocatur pro publica utilitate, etiam ad locum iudicii, ita quod intra terminum citationis deliberare, & alia sibi necessaria ad comparandum explicare non potuit, in termino respondere non cogitur, si reperitur in loco iudicii, sed habebit novas inducias. h. d. notabiliter.

Greg. IX. Abbati Aquævive Turonen. dioc. Ord. S. Ben. & Archid. Turonen. (an. 1234.)

Expofuit nobis Biruricensis Archiepiscopus: [& infra.] Burdegalen. Archiepiscopo dedimus in a mandatis, ut super iure primatiæ, quam in eo, & in provincia sua dictus Bituricen. Archiepiscopus se habere proposuit, ad initium proxime præteritæ Quadragesimæ (quod ei terminum petitorium assignavimus) per se, aut per Procuratorem idoneum, se conspectui nostro præsentaret b. Cumque postmodum personaliter vocatus pro Ecclesie Romanæ subsidio, ad nostram c audientiam accessisset, dictus Bituricen. Archiepiscopus apud sed. Apostolic. constitutus, postulavit instanter, ut in eodem negotio procedere deberemus. Idem vero Burdegal. Archiepiscopus ad propria rediens, constituit pro se Procuratorem in ipso negotio, qui (salvis exceptionibus sibi competentibus in respondendo, & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quæ in propria erat persona facturus. Petente ergo Archiepiscopo supradicto, ut præfatus Procurator responderet eidem: ille excipiendo proposuit, se ad hoc non teneri, cum pro alia majori causa, pro publica scilicet utilitate, dictus Burdegalen. vocatus, pro absente reputari debuisset d, & revocandi domum privilegium habuisset. Nondum etiam super hoc deliberaverat cum Suffraganeis suis, & aliis, quorum consilium tam ardua causa requirit: nec tempus habuerat, in quo ad utrumque negotium valuerit (sicut expediret) esse paratus. Sed pars altera econtra respondit, quod cum super questione prædicta prius fuerat evocatus, nostræ intentionis non fuerat primum mandatum per posterius revocare: temporis quoque spacium habuerat tam prolixum, ut potuisset, si voluisset, super causa deliberare prædicta, sicut fecerat cum quibusdam: & commode utrique negotio imminere: [& infra.] Nos igitur de consilio fratrum nostrorum usque ad proximum e venturum festum Nativitatis Dominicæ dilationem adhuc sibi duximus indulgendam.

TITULUS IX. DE FERIIIS.

CAP. I.

Diebus Dominicis mercari, litigari, iudicari, vel iurari non debet: sed de vespera in vesperam debent celebrari.

Ex Concilio apud Compendium. f. (in Gallia.)

O mnes dies Dominicos a vespera in vesperam, cum omni veneratione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere: ut in eis mercatum minime fiat, neque placitum, neque aliquis ad mortem, vel ad poenam iudicetur, nec sacramenta (nisi pro pace, vel alia necessitate) præstentur.

CAP. II.

Festorum principium, & finis fieri debet, secundum ipsorum magnitudinem, & consuetudinem regionis. hoc primo. In præcipuis festis, & infra Pascha, & Pentecosten, non fit solennis genuum flexio. Si tamen tunc Clerici, vel Episcopi

a Præceptis. b Vid. leg. 1. & ibi gloss. & DD. C. eodem. c al. presentiam. d Vide l. actione. S. Labeo. ff. pro soc. & l. 1. in fin. ff. solut. matr. e primum. f Burch. 2. decr. cap. 81. l. 1. par. 4. cap. 16. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. vide Covarruviam lib. 4. var. Resol. esp. 19.

pi ordinentur, secundum ordinationis modum, genua flectuntur. hoc secundo. Romana Ecclesia speciale festum de Trinitate non facit: servatur tamen de hoc cuiusque Ecclesie consuetudo. hoc tertio.

Alexander III. a Terdon. Archiep. [in Hungariam.]
Quoniam b in parte: [& infra.] Licet scriptum sit, de vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra: festorum tamen principium, & finis, juxta eorum qualitatem, & diversarum regionum consuetudinem debet attendi: & sicut magnitudo dierum exigit, prius incipere, & tardius terminari: [& infra.] §. 1. Diebus autem Dominicis, & aliis præcipuis festivitibus, sive inter Pascha, & Pentecosten, genuum c flexio nequaquam debet fieri, nisi aliquis ex devotione id velit facere in secreto. §. 2. In consecrationibus d autem Episcoporum, & Clericorum ordinationibus, consecrans, & consecratus tantum genua flectere possunt: secundum quod consecrationis modus requirit. §. 3. Præterea festivitas sanctæ Trinitatis, secundum consuetudines diversarum regionum a quibusdam consuevit in octavis Pentecosten, ab aliis in Dominica prima ante adventum Domini celebrari. Ecclesia siquidem Romana in usu non habet, quod in aliquo tempore hujusmodi celebret specialiter festivitatem: cum singulis diebus, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, & cætera similia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.

[1 Vestram volumus prudentiam certa cognitione tenere, quod]

CAP. III.

Propter necessitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem Dei operi servili intendere, maxime circa rem tempore perituram. h. d.

Idem Triburien. Archiepiscopo. e (an. 1160.)

L icet tam f Veteris, quam Novi Testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter deputaverit: & tam eum, quam alios dies majestati altissimi deputatos, nec non natalitia sanctorum Martyrum Ecclesia decreverit observanda: & in his ab omni opere servili cessandum: [& infra.] §. 1. Indulgemus, ut liceat parochianis vestris diebus Dominicis, & aliis festis (præterquam in majoribus anni solennitatibus) si alecia terræ se inclinaverint, eorum captioni ingruente necessitate intendere: ita quod post factam capturam Ecclesiis circumpositis, & Christi pauperibus congruam faciant portionem.

[1 Nos tamen, cui ab omnium provisorio Ecclesia est regimen commissum, super his, quæ necessitas exegerit, Christianis fidelibus tenemur commodum providere, non ut si quando eos servili operi, id est, actioni vel operi peccati publici & vitii, & vestitui querendo forte intendere contigerit, volumus ut, eis Ap. sed. misericordia consueta subveniatur. Inde siquidem est, quod regio vestra, quæ non multis frugibus abundet, mare, in quo populus majorem consuevit habere sustentationem, sterilius solito effectum fuisse multorum relationibus cognoscentes, B. Petri auct. & Pauli, & nostra.]

CAP. IV.

Tres septimana, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante festum Joannis Baptistæ, non continentur festo: sed intelligitur de septimana Ascensionis cum duabus sequentibus.

Clemens III. [an. 1190.]

Capellanus tuus, frater Episcopi b, coram nobis ex parte tua proposuit, quod cum statuta canonica de-

a al. Trid. Archiepisc. al. Triciliensi Archid. b Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Gen. 2. Exod. 16 & 20. Levit. 23. Num. 28. Deut. 5. c vide Burch. l. 13. c. 3. d al. consecratione. e In plerisque Episcopo, non Archiepisc. f Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Arnold. Albertin. in Rub. de bavet. lib. 6. quæst. 12. §. quintus error. n. 23. Covarruvias l. 4. var. resol. c. 19. n. 4. g al. Celestinus. h Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. Burch. l. 13. decr. c. 21.

clarent nuptias tribus septimanis ante festum natiuitatis B. Joannis Baptistæ minime celebrari debere, quidam hebdomadas illas absque interpolatione continuandas intelligunt. Alii vero inter festum, & ipsas volentes facere intervallum, illud dicunt ob reverentiam festivitatis Pentecosten fuisse statutum, quæ in septimanis istis solet intervenire quandoque: & sic a tribus diebus Rogationum ante Ascensionem Domini inchoantes, usque ad octavum diem post Pentecosten (illis hebdomadis computatis) illo tantum spatio temporis celebrari nuptias a non permittunt, earum celebrationem abinde nullatenus inhibentes. Quia ergo consulti fuimus, ultra istam opinionum potior videatur: nobis, & fratribus nostris apparuit, quod licet ea sit Romanæ Ecclesie consuetudo, ut quocumque tempore matrimonium contrahatur, consensu interveniente legitimo de præfenti: quia tamen a septuagesima usque ad septimum diem b post Pentecosten celebrari nuptiæ non sinuntur, & postea etiam tribus septimanis, vel pluribus, ante festivitatem sancti Joannis sine differentia celebrantur: posterior sententia meliori, & subtiliori nititur ratione: & sive secundum canones a Septuagesima usque post octavas Paschæ, sive juxta consuetudinem Ecclesie Rom. usque post septimum diem festi Pentecosten (quod caret octavis) nuptiæ suspendantur; in Dominica, quæ sequitur, & deinceps possunt licite celebrari.

CAP. V.

In feriis introductis in honorem Dei, & Sanctorum, nisi ob necessitatem, vel pietatem, iudicium exerceri non potest, etiam de consensu partium: feriis tamen introductis favore hominum, partes renunciare possunt.

Gregorius IX. (an. 1232.)

Conquestus est nobis: [& infra.] Quamvis non prorogari, sed expediri deceat c quæstiones, debet tamen iudicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti: scilicet Natalis Domini, sancti Stephani, Joannis Evangelistæ, Innocentium, sancti Silvestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, 7. diebus Dominicæ Passionis, Resurrectionis, cum 7. sequentibus. Ascensionis, Pentecosten, cum duobus d, qui sequuntur, Natiuitatis Joann. Baptistæ, Festivitatum omnium Virginis gloriosæ, 12. Apostolorum, & præcipue Petri, & Pauli, beati Laurentii, dedicationis beati Michaelis, Solennitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cæterisque solennitatibus, quas singuli Episcopi in suis diocessibus cum Clero, & populo duxerint solenniter venerandas; quibus solennibus feriis (nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat) usque adeo convenit ab hujusmodi abstinere, ut contententibus etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari. Licet diebus feriatis, qui gratia vindemiarum, vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.

TITULUS IX. DE ORDINE COGNITIONUM.

CAP. I.

Contra mulierem vendicantem aliquem in marito, admittitur exceptio consanguinitatis: quæ prius discutenda est, quam super matrimonio pronuncietur: & sufficit super ipso principali pronunciare. h. d.

Clemens III. Alarino Episcopo. e (an. 1190. Romæ.)

In-

a Vide Conc. Trid. sess. 24. in doct. de sac. matr. can. 11. & ead. sess. de reform. matr. c. 10. & Conc. Laodicens. c. 52. b al. septem dies, ut infra post 7. dies. c al. debeant. d al. ita: cum duobus diebus, quæ subsequuntur. c al. Apetrino. al. Alarano. al. Alen. al. Alteran.